

SEMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația:
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

DIRECTORI:

A. VLAHUȚĂ și G. COȘBUC

ABONAMENTUL:
10 Lei pe an

ALB ȘI NEGRU

Intîiu se face alb înaintea ochilor mei; un alb întins, fără hotar, în dreapta, în stînga, în sus, în jos,—un alb strălucitor și nepătruns. Apoi, încetul cu încetul se așterne în lung și în lat, de par'că e o nesfirșită cîmpie ninsă; și, puțin cite puțin, se desulșește și se ridică peste cîmpie un drum drept, al cărui capăt se pierde în zare... Forme vagi încep a se întrezări acolo: sînt siluete de plopî, abia străbătînd din depărtare, — sînt acoperisuri de case, un turn de biserică, o cruce sclipind de-asupra, în zare roșii de răsărit de soare...

Și iată, la capătul de dincoace al drumului sînt eû, cu un toiag în mîna, mergînd cu pas vioiu și simțînd în piept inima cum îmi crește... Și îl cunosc acum: e drumul pe care visam să mă întorc odată aci.

Aci! și uite acum cărarea pe care am ajuns în dosul grădinii... Am părăsit drumul cel mare, căci așa se fac aceste dragi surprinderi: pe nesimțite te strecurî pe unde bine știi că poți să treci mai nebăgat în seamă, și de odată te arăți...

Haha! sînt eû, — da, eû, — ce vă uitați așa mirați la mine? nu mă mai cunoașteți? se poate? prietenul vostru de demult... prietenul vostru dulce, suflet din sufletul vostru...

— Ei, bată-te să te bată norocul de pe unde ai umblat!.. Tu erai? Ș'ai putut atîta ș'atîta vreme să trăiești fără noi, de parte de noi, uitîndu-ne pe noi?

Și se scutură copacii și adie vîntul leneș prin tufișuri, pe cînd de departe răsună de demult un glas de pitpalac.

Pajiște, frunziș, iarbă, lumină, flori...

O! dragile mele locuri, iată sînt eû, sînt eû, înstrăinatul, care m'am întors la voi, — sînt eû neastîmpăratul pribeag din depărtare, care vin să vă regăsesc pe voi, tot așa de blînde și de liniștite în puterea nemuririi voastre, — tot așa de pline de farmec zîmbitor, iertător și prieten întotdeauna, — întotdeauna gata a reîncepe idila vieții de odinioară, împreună...

Am putut atîta ș'atîta vreme să trăiesc fără voi, departe de voi, uitându-vă pe voi? ... Mă uimește și pe mine gîndul acesta...

Dar cine v'a spus că v'am uitat? Dar în pribegia mea îndelungată, cînd răgaz puteam da inimii să mă vorbească și dînsa, de cine-mi grăia, de cine-mi amintea oare ea, în tăcerea nopților chinuite de dorul trecutului și de jalea vremei de față?

O! v'am regăsit, v'am regăsit! Nu mă mai întrebați de dorul din trecut, nici de jalea ce a urmat... Sînt liber, liber iarăși ca atunci, în sînul vostru, liber... Vremea toată este a mea, și încîntarea de ce e în jurul meu imi este ertată întregă... Iată, în inima mea simt un cîntec născîndu-se, crescînd, cerînd viestmînt și aripă să se avînte, — și pot să cînt, și-mi este iertat să cînt, și pot să mă bucur, și să mă îmbăt de bucuria aceasta, și de tot ce mă împresoară și cunosc, și-mi este prieten, și-mi este drag, de cînd am deschis ochii în lume...

Și rîdem între noi în hohot, rîdem rîs sănătos și fără de răutate, — rîdem de temerile trecute, și de biata prostie și de sărmana răutate omenească, și de cîte mă sînt otrăvuri ce oamenii singuri își toarnă, negliobiu, în paharul uneia și singurei lor vieți... Rîdem rîs copilăresc și nevinovat; — ne-am regăsit o clipă și rîdem.

Apoi, înaintea ochilor mei se face negru; un negru adînc orb, fără hotar, în dreapta, în stînga, în sus, în jos, în toate părțile...

Imi încordez privirile și caut să pătrund în noaptea aceasta: prin pîcla deasă o lumină cenușie începe să se cearnă...

Jos, pavelele sînt năclăite într'o pătură de noroiu subțire și negru; de-a dreapta și de-a stînga casele posomorite și respingătoare par'că te tot îndeamnă să te duci, să fugi, mai departe, tot mai departe...

Și pășesc înainte, grăbit, cu capul în pămînt... Am întirziat poate? Altul mi-a luat înainte în goana ciștigului vieții de toate zilele?...

Înainte! înainte! grăbește! nu te uita în dreapta, nu te uita în stînga! drept înainte... e tîrziu și vremea e măsurată...

Și vremea nu e a ta; ai vîndut-o; o datorești toată... Vrei să visezi? n-o risipi! Pornești să te înduioșezi? n'o fura!

Uruie mașini în sgomote barbare, și te chiamă, nouă Sisiph, la jugul obscur și istovitor.

Cerneală, vrajbă, răutăți, dușmănie, scîrbă...

Și hohote răsună și aci... Hohote ironice de jur împrejur... Cine este acela care visează să se mai avînte într'o alt-fel de lume, — să se mai poată bucura de o altă viață?... Amar lui! Aduceți otravă să i-o turnăm în paharul pe care, lacom îl va duce la buze! Venin aduceți ca să-i turnăm în sufletul însetat!

În inima lui el simte, doritor să se înalțe, un glas slăvind seninul altor ceruri... faceți să răsune glasurile voastre și sub gălăgia lor acoperiți accentele născinde ale cutezătorului...

Nu-l lăsați, nu-l lăsați, nu-l ascultați! Să tacă! să tacă!

ION GORUN

ÎNCHEEREA EXPOZIȚIEI

În curînd se va închide Expoziția Domnului Grigorescu. După toate entuziastele noastre prevederi, cumpărători veniți din toate colțurile țării, și-au impus înalta datorie de a păstra în taina căminului lor, o pinză — o iconiță de-a maistrului. Astăzi, din aproape patru sute de bucăți, au mai rămas nevîndute abia cîte-va. Și, putem mărturisi adevăraților cunoșcători de artă, că printre ele vor descoperi încă multe lucrări calde, luminoase, de-o reală și neîntrecută valoare.

Sîntem autorizați tot odată a înștiința pe toți cari au reținut tablouri fără a le achita, să bine-voiască a reveni asupra lor cît mai repede cu putință; alt-fel tăcerea va fi interpretată ca o renunțare.

TRIMITEREA LUÎ HERMES LA CALIPSO

ODISEA, CÎNT V, v. 1—54.

Iar Eos, cea de frumusețe plină,
 Lăsînd pe soțul ei Titon în pat,
 Și 'n cer și pe pămînt ducea lumină.
 Dar Zeii cei senini ședeau la sfat,
 Și 'n mijloc tatăl Zevs cu i se 'nchină
 Pămîntu 'ntreg și cerul luminat.
 Și-Atena le vorbea despre Ulise,
 Că-l ține Nimfa prins, și deci le zise:

«Părinte Zevs, și voi ce 'n vecinicie
 Trăiți în cer! De-acum așa m'aștept,
 Ca nici un Craiū pe lume să nu fie
 Nici bun și blînd, nici scut al celui drept,
 Ci-apururi el să spumege 'n minie
 Și-o inimă de lup să aibă 'n piept!
 Căci nici un neam nu-și mai aduce-aminte
 De cel ce le-a iubit ca un părinte!

«El zace 'ntr'un ostrov în larga casă
 A Nimfeii ce de soț 'și-l'ar păstra,
 Și frînt de-amar, ori cît de mult îi pasă
 De țara lui, el n'are cum pleca,
 Vezi, nici Calipso, volnica, nu-l lasă
 Și n'are nici fărtați și-o nav' a sa,
 Să-l ducă 'n larg pe 'ntinsul spate-al mării—
 Și-i dau și pe copil acum pierzării

«Și-i staū la pîndă 'n drum, căci el plecat-a
 La sfîntul Pilos, și e 'n Sparta dus,
 Crezînd s' adune vești, ce-î face tata!»
 Atunci acel ce-adună nori pe sus,
 Grozavul Zevs rîspuns Atenei dat-a:
 «Copila mea! Mă mir ce vorbe-ai spus!
 Nu însăși ai ursit de el, o spune,
 S'ajungă 'n țara lui și să-și rîsbune,

«Și'n pace tu să-l porți, ca pețitorii
 Să nu 'mplinească gîndul lor cel rău!
 Și-apoi tu poți, ca toți nemuritorii,
 Să-l porți pe Telemac sub scutul tău!»

Aşa vorbi acel ce-adună norii
 Şi 'ntors spre Hermes, fiu şi sol al său:
 «Tu mergi la cea cu galbene cosiţe
 Şi spune-aşa sălbatecei Zeiţe

«Că prinsul Odiseu în sîrg să plece,
 Aşa eşi din sfatul nostru sfînt.
 Lipsit de soţi, pe drum nu-l va petrece
 Nici Zeu din cer nici om de pe pămînt.
 Pe-o largă plută peste mări va trece
 Şi-a optsprezecea zi, gonit de vînt,
 Sosi-va la Feaci, sfîrşit de trude,
 La cei-ce sînt din taţi cu Zeii rude.

«Ei, ca pe-un Zeu cinstindu-l, îl vor duce
 În ţara lui, pe-o nav' a lor, avut
 De strae 'n dar, de-aramă ce străluce
 Şi de-aur scump, cît nici n'ar fi putut.
 Chiar însuşi el din Ilion aduce,
 Orî cît nîroc pe drum ar fi avut.
 Că-i scris să-şi vadă pragul locuinţii
 Şi ţara 'n care-i dorm de veci părinţii!»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A zis, iar Hermes i-a 'mplinit cuvîntul,
 Opinci de aur el sub tălpi a pus,
 Căci ele-l duc pe mări şi pe pămîntul
 Cel fără de hotar, sburînd pe sus.
 În boarea cea de-Amurg ce-o bate vîntul.
 Vrajitul băţ al seû şi l'a adus:
 Cu el adoarme pe-orî ce om voeşte,
 Şi tot cu el din somn el îl trezeşte.

Cu-acesta 'n mîni se duse vestitorul.
 Şi 'n dreptul Pieriei ajungînd,
 Din cer căzû pe mare călătorul,
 Pe luciul sterpei mări acum sburînd,
 Ca şoimul ce cutrieeră cu sborul
 Intinse golfuri, peşti în sbor cătînd,
 Şi-şi udă 'n valuri aripele sale,
 Aşa sbura şi el pe 'ntinsa cale.

DIN CAETUL MEU

I

Din cînd în cînd mă scobor, pentru cite-va ore, în viața de toate zilele. E cît se poate de instructiv. Mă uit în jurul meu, cu ochi cari nu sînt tocmai deprinși cu lumea, căci nu văd lucrurile așa cum le-aū descriș mării cugetători în cărțile cari-mi sînt scumpe. Eū nu văd pe oameni răi, pătinași și cruzi; nu găsesc de cît ființi cari-mi sînt dragi, fiind, ca și mine, învăluite de suferinți, sau înseninate de o bucurie trecătoare, nestatornice și vrednice de milă, — omeneshi în sfișit, așa cum sînt și eū cu multele mele păcate intime și cu puținele mele calități vizibile. Și-mi zic: cu toate astea, nu e cu putință ca atîția mari filosofi să se fi înșelat; cum aș putea oare să am pretenția de a judeca lumea în felul meu, ca și cum numai eū aș vedea limpede? Trebuie dar să cred că lumea e ca o grădină minunată, și dacā ochii mei nu văd buruienile, aceasta se datorește unei infirmități a naturii mele. Eū o găsesc încîntătoare, așa cum ne-o arată Schelley în *Sensitiva*, această grădină a vieței în care ne-a fost dat să ne primblăm crîmpeele noastre de visuri omeneshi; și ajung ast-fel la încheerea că lumea e frumoasă, femeile pe cari le întîlnesc sînt pline de farmec, copiii rid cu ochii vioi și isteți și, din cînd în cînd, divina primă-vară ne vine din cer ca un oaspe bun, darnic și pururi așteptat cu drag. Deci, să iubim viața și să binecuvîntăm minunatele simțuri prin cari ne străbat și ne cuceresc attea frumuseți, din belșug împrăștiate în universul cu mii de fețe.

II

N'am putut nici odată să înțeleg cum își dau unii părerea așa în mod exclusiv: «Toate-s bune» sau «toate-s rele». E să te 'nșeli la sigur, căci nici un lucru, în lumea asta schimbătoare, nu rămîne multă vreme așa cum îl vedem acum; chiar privilegiile naturii, găteala materială a pămîntului, în-bracă acest caracter schimbător, profund omenesc.

Uitați-vă la arbori. S'a zis totdeauna că sînt verzi, și nu-i de cît în parte adevărat, căci ei nu-s verzi de cît cite-va ore din zi și numai cite-va luni din an; și ce de strălucire de frumuseți fără număr ar pierde lumea, dacā într'adevăr ar fi pururea verzi. Cine n'a admirat copacii albi de promoroacă, sau crengile desfrunzite și negre, sub cerul sticlos al ernii, fin zugrăvite în aer, și arborii trandafirii dintr'un revărsat de zori, sau albaștri în pulberea unui apus de soare, sau galbeni roșcați în dulcea, melancolica lumină a acelor frumoase zile de toamnă, cari par o sărbătoare dată ochilor noștri de cine știe ce colorist năzdrăvan, beat de purpură și de aur?

III

De multe ori m'am întrebat, pentru-ce tocmai anii tinereții cari sînt socotiți de obicei ca cei mai frumoși anii ai vieții, mi-au lăsat o așa adîncă amintire de tristeță și de dezolare? Mi se pare că am sfirșit prin a descoperi cauza. Probabil sînt zidurile goale și severe, este uritul fără leac, și fără întrerupere al școlilor, care ne apasă în tot șirul anilor de liceu și de universitate, tocmai atunci cînd se deschid în noi simțurile însetate de frumos, flori primăvăratice dorite de soare. Nu pot să zic, la urma urmii, c'am fost un copil nenorocit. N'am fost un muncitor grozav, nici cel d'întăiu din clasă, mulțumesc lui Dumnezeu pentru aceasta, dar nici cel mai prost dintre camarazii mei n'am fost. Ba eram printre cei aleși, la un profesor care și el pentru mine era cel mai deosebit — și cu toate astea mă cutremur și astăzi cînd mă gîndesc la acele zile, cari-mi păreau atunci, cînd le trăiam, un lung, întunecos tunel, la capătul căruia, dincolo, mă așteptau lumina, speranța, scăparea, departe, foarte departe.

Sînt convins astăzi că uritul, care mă înconjură, contribuia mult la acel sentiment de tristeță. O, băncile, pereții aceia suri, coridoarele acelea lungi, sălile acelea goale și reci în care lumina ziliilor străbătea săracă și posomorită, lămpile acelea afumate și murdare; și apoi acel miros așa de particular, mirosul de școală, pe care-l deosebești dintr'o mie, tot așa de bine ca și mirosul de bucătărie sau de cocină, și cu toate astea școala ar trebui să fie frumoasă, ca biserica. Acolo unde cugeții ar trebui să fie tot așa de frumos ca și acolo unde te'nchini...

În lipsă de acele grădini în cari-și primblău geniul și nemuritoarele lor visuri vechii cugetători de bine-cuvîntată memorie, în lipsă de acele păduri pe cari le-au sfințit înțelepții cu sunetul glasului lor, aș vrea cel puțin pentru școlarii noștri, largi săli cu ferestre mari, cu ziduri vesele, împodobite cu picturi înălțătoare, icoane din trecutul glorios al Patriei noastre, legende luate din bogăția de visuri a poporului nostru, pe mîndreța cărora să se învețe a gîndi și a visa roiriile de școlari sgomotoși, vioi, fericiți de a trăi, bucurîndu-se, ca de o sărbătoare prea scurtă, de anii pe trecuți în primăvara cugetării, pe pragul științelor și al artelor. Dar miile de revoluții mai sguduitoare vor schimba fața lumii, până să se înțeleagă în deajuns puternica înrîurire a unui mediu frumos asupra sărăcuțelor suflete ce privesc lumea cu cea d'întăiu deschidere de ochi! Mi-aduc aminte, într'o sală de muzică, la școala normală din Câmpu-lung, am văzut o copie mare după *Înălțarea Maicei Domnului* de Murillo. Ce atingător lucru e să vezi pe acei copii de țaran, cu mișcări stîngace și cu nu știu ce aer speriat în privire, ascultînd muzica cu ochii țintiți spre sfînta fecioară, luminoasă, în lunga-i mantie albastră. Cine știe ce gînduri de blîndeță, de nevinovăție, de bunătate și de nobleță intimă mijesc în sufletul lor încă neformat, în clipele acelea de contemplare mută, înconștientă, și cît de bine făcătoare? Cine știe ce germenii de artă necunoscută încolțesc în acei copii așa de aproape încă de natură, de pă-

mîntul romînesc fecund în frumuseți artistice, ascunse în sufletul acestei rase viguroase, care a cîntat divina Doină și care ne-a dat pe cel mai mare pictor al luminii, al primăverii și-al vrăjitelor apusuri de soare — pe fermecătorul Grigorescu...

Dar ațiția oameni serioși vor ridica din umeri la propunerea acestui *lux inutil*, și nu vom trăi să vedem amfiteatrul Ateneului prefăcut într'o sală de cursuri, în care d. Maiorescu să-și desfășure largile-î perioade, înflorite și cadențate, ce par a se legăna în aerul atent pe ritmul acelei mâini albe, cu gesturi armonioase.

DIONIS.

CĂLȚUNA

Cine nu cunoștea pe lelea Maria Droaina, baba cea mai ărsuză și soacra cea mai cicălitoare din sat? Unde te 'ntorceai numai de ea dedeaî. Toată ziua o vedeai pe drumuri, cu poalele 'n briu, cu coada gimbirului lătită pe spinare ca o foaie de brustur, c-un caer cit o mătăhuză 'n furcă și c'un măr în virful fusului drept prisnel: sfir! sfir! sfir! fără nici un spor. Cum ar fi putut ea toarce mergînd, căci abia avea vreme să se uite așa tam-ne-sam la cîți treceau în sus și-n jos. — Umbla desculță de cînd se lua zăpada și până toamna tîrziu, cînd îngheța pămîntul, dar papucii-î avea totdeauna cu ea, agățați de băerile șortului ori de furcă. În ăst chip nimeni nu-î putea spune că n'ar avea cu ce să se încălțe, dar așa-î plăcea lelii Mariei să umble, și greu ar fi scos-o cineva dintr'ale ei.

Lumea-î mai zicea și Călțuna, din pricină, că după ce purta o pereche de cizme toată iarna, cînd se desprimăvăra, le tăia cărimbul jos, și căputele, călțunii, cum se zice la noi, îi folosea la cite-o Duminecă și sărbătoare mai mare, cînd umbla și ea 'ncălțată.

Nu era din vr'un neam de oameni răi lelea Maria, dar femei mai dirză și mai neisprăvită ca ea nu era alta pe lume. — Se măritase după-un om cum se cade, priceput și bun gospodar, dar ce folos, că ea nu ținea nici o samă de bărbat. Casa ei nu era 'n rîndul lumii, că lelea Maria, în loc să stea să-și vază de vatră, de dimineața până seara, lua satul în cruciș și'n cîrmeziș, purtînd minciunile din ușe 'n ușe. Ce fel de lucru putea să fie al ei, cînd umbla cu el de colo până colo. Nici tors, nici îndrugat, nici țesut cum se cade și nici o treabă la vremei ei. Din pricina asta și dimiile pe care le făcea erau ca vai de ele: cupite, lăbărțate și numai loturoae, ca ori ce lucru făcut pe apucate. Cînd se ducea la tîrg cu ele, îi era rușine să le scoată din sac. Pe cînd celelalte femei le întorceau p'ale lor p'o parte și pe alta, arătîndu-le și laudîndu-le la negustori, ea sta dosită cu marfa la coada tîrgului. De se 'ntimpla să se vinză mai cu zoru, bine de bine, că le făcea și ea vînt la ale ei; de nu, cu săptămînile și cu lunile bătea drumul tîrgurilor până să se curețe de ele.

Așa fusese lelea Maria Droaina de cînd se pomenise pe lume, și așa s'a petrecut.

Avusese doi copii, o fată leită ea, și-un fecior. Cînd i-a venit

vremea să-l însoare, a umblat tot satu, până să-i găsească o mireasă. După multă alergătură, își găsi lelea Maria în sfârșit o noră.

Biata Stana Munteana, așa o chema, ce-o mai căina lumea, când a auzit că ia pe feciorul Călțunii; nu atît din pricina lui, cît mai ales dintr'a măsii, că toți o știaū ce poamă e... «Numai de giaba s'a 'nchinat, săraca», își ziceaū toți... — «O vedea ea, amărita, în ce casă a intrat, că cine n'a văzut pe dracu, să se uite la Călțuna».

Și așa a fost, cum a zis lumea.

Cum s'a văzut cu noră'n casă, lelea Maria a și început să-și alerge gura prin vecini: că-i o de nimică, că dac'ar fi după ea, nu i-ar plăcea de cît să doarmă și să mănince bine, și toată ziua ar ședea ca o amiroană, fără să facă nimic; iar cînd e vorba de lucru, nu se pricepe la nici o treabă... nici în pornojiu nu știe să calce cum trebuie...

Apoi ce să mai zic de zilele fripte pe care i le făcea Staniū acasă în toată bună vremea. Nici mîncarea nu-i tihnia bieteī femeī!.. Fier-bea și ea cite ceva mai bun cite-odată, soacră-sa avea grija să-i arunce te miri ce 'n oală, ca să nu mai poată mînce. Noaptea, cînd se'ntorcea din sat, potrivea așa ca să găsească pe Stana culcată, și-apoi tiptil s'apropia de patul ei sgîlțindu-o și ocărînd'o, că de ce doarme ca un buștean și n'o-așteaptă?.. c'asa stă frumos la o noră cum se cade.

Se făcuse biata Stana ca o stafie de traiul rău ce-l ducea cu'm-pelițata aia de bătrînă. Să fi fost alta'n locu-ī, de mult și-ar fi luat lumea 'n cap, dar ea cu toate suferințele, tot supusă și răbdătoare era. Își căta de treburi, și pe soacră-sa o lăsa într'ale ei. Dar pe Droaina tocmai răbdarea asta o scotea din țîțini, și o 'ndirjia mai rău. Nu știa ce să-i mai facă bieti Staniū ca s'o desguste de casă și s'o vadă luînd cîmpii.

Intr'o după amiaz, numai ce-i trăzni prin cap leli Mariei să se sue'n podul casii, cînd credea că n'o vede nimeni, și s'aștepte acolo până noaptea tîrziū, ca să sperie pe noră-sa. — Stana nu era atuncī acasă. Cînd se 'ntoarse cătră sară, ațipi focul 'n vatră, și puse ciauul de mămăligă. După ce se 'ncinse focu bine, mai eși p'afară dîndu-se după una, după alta. — Lelea Maria, care asculta din pod toate mișcările noră-si, și vedea de sus pe gura ursoaicii focul și tot ce era 'mprejurul vetrii, se folosi de lipsa Staniū, și 'ntinzînd binișor mîna cît putu pe cotlon în jos, făcu vînt unui taler rotund, de lemn, drept în mijlocul ciauului.

Cînd se 'ntoarse Stana d'afară, apa era în clocote și 'n mijlocul ceaunului talerul se 'nvrtea de mama focului.

Până să-și dea samă că ce putea să fie, auzi d'odată 'n pod ca un plesnet de găteje cînd le frîngi, o foșnitură urmată imediat de sunetul surd al unui butoi gol, apoi dăngănitul unui clopot dogit și pași apăsați ce umblau de colo colo; trinteli, bușeli și 'n sfîrșit o miaunătură lungă și plingătoare de cotoiū prins de coadă... Apucată de frică, singură cum era, și tremurînd ca varga, Stana abia se mai putu tîri, până'n ușa tinzii. Aici, adunîndu-și toate puterile, prinse a răcni cît o lua gura: «Săriți, nu mă lăsați, săriți, oamenii buni!»

Vecina de din sus, Susana Tirna, o femeie bărbată, auzind strigătul, sări numai de cit pîrleazul și merse să vadă ce e? — După ce'și mai veni puțin în fire, galbenă și clănțanind din dinți, Stana îi povesti cu vorbe înecate în plîns tot ce pățise.... — «Nu-ți mai fie de loc, dulce, că n'a fost nimeni de cit spurcata de soacră-ta... ascultă ce'ți spuî eû, numa ea a fost, necurata, n'ar mai răbda-o ăl de sus pe fața pămîntului!... Pe 'nserate am văzut'o eû printre stobor cum se suia 'n pod, dar cine ar fi crezut că are gînduri d'astea?... Ea a fost, ea!»...

Apoi Susana ieși binișor afară, și se duse de luă scara de la ușa podului... «Acu să te văd, șișcă bătrînă, pe unde o să mi te dai jos», — și intră în casă.

Cele două femei încuiară apoi ușa, stătură de vorbă, de povești și de rîs pe 'nfundate, până tîrziu.

Cînd era aproape să se crape de ziuă, auziră iar ceva bijbîind prin pod.Da Susana, din culcuș: — «O auzi, Ștănico? nu vrea s'o apuce cîntatu cocoșilor... O să vezi tu acu ce o să pață, încornurata, are să pomenească ea cîte zile o avea...»

Nici nu-și isprăvi bine cuvîntu, și d'odată un bufnit greu și un vaet înfundat le făcură să sară din așternut. Aprind ele repede o luminare, și ies în curte. Cînd colo ce să le vadă ochii: lelea Maria zăcea grămadă sub gura podului.. «Ții ucigă-te crucea, drace!» — și făcîndu-și amîndouă cruce: «D-ta erai a çu taleru în ceaun și a de făcea ca pisicile în pod? — Nu-ți e rușine, — femee bătrînă, să stai de-asemena fapte!... Vezi că nu te-a răbdat Christos?»

Un cuvînt nu răspunse Călțuna la muștrările celor două femei; se uita doar așa prostită în ochii lor.

O duseră apoi în casă, p'un țol — căci singură nu se mai putu ridica. Dintr'asta i s'a și tras apoi lelii Mariei.

GEORGE MOROIANU.

NOSTALGIE

In fața lui, pe masă, deschisă stă o carte,
 Ci el nu-și bate capul cu frazele deșarte,
 Și nu mai urmărește cu ochii șirul slovei,
 Căci dorul îl rechemă în luncile Moldovei.

Asemenea luminiî de lună ce-și aruncă
 Sclipirea ei pe lacuri, și vrăji dișterne 'n luncă,
 Puterea amintirii în sufletu-i revarsă
 Tremurătoare raze din vremea dusă, ștearsă...

Imbracă iar vieață atitea lucruri vechi,
 Atitea glasuri scumpe îi sună în urechi,
 În cît lăsînd uitării știința rece, gravă,
 Se 'ntoarce iar în urmă, la dulcea lui dîmbravă.

Ș'ascultă din nou șoapta acelor clipe rare
 Ce-l umplu și de farmec, dar și de întristare;
 În ele regăsește vieața lui cea moartă...
 Prin locuri cunoscute și dragi gîndirea-l poartă.

Depart, e o casă cu plopî înalți la geamuri.
 Acolo 'ntîia-oară văzu el printre ramuri
 Doi ochi cumînți și negri, ochi mari cu gene lungi,
 Ce-ți staî deschiși în visuri și nu poți să-i alungi.

De ei își aninase el inima și gîndul;
 Dar aî trecut d'atuncea ani mulți și triști de-arîndul.
 Măsoară doar cu mîntea atita depărtare,
 Și plin de dor se 'ntreabă:—«Pe unde-ormai fi oare?...»

GH. IACOVESCU.

COSTACHE CARAGIALI

ACTIVITATEA LUI ÎN MOLDOVA

«Pare-că e un dar al familiei Caragiali, ca toți mădularii ei să se bucure de un talent, pe care Românii știu a-l prețui».

Curierul Român, No. 87 din 1846.

Numele familiei Caragiale e strîns legat de începuturile culturii noastre artistice și literare.

Costache Caragiali, fiul unei familii elene, însă născut și crescut în societatea romînă din București, a fost un talent dramatic extraordinar pentru timpul său, un muncitor conștient și luminat, un luptător neobosit și prin aceste calități ale sale, precum și prin o serie de încercări iiterare, localisări și traduceri de drame și comedii, a reușit a fi un întemeietor principal al teatrului romîn. Fratele-său, Iorgu Caragiale, «plinul de diavolii și de talent», cum îi zice d-l Ollănescu, o fire de boem simpatice, a creat roluri în comedii și vodeviluri, a tradus un șir de piese

ușoare, a scris el însuși mai multe bucăți comice, în deosebi «cantontee» de genul cultivat de Alexandri și de imitatorii lui. Cecilia, Caliopei și Elena Caragiale, soția lui Iorgu, au fost și ele actrițe de forță în trupele fraților Caragiali. Ear Caragiale, Luca tatăl autorului «*Năpastei*», a jucat «cît se poate mai bine» pe scena teatrului din București, însă numai în câte-va stagiuni, prin anii 1846 și 1847.

Trunchiul acestui frumos pom genealogic de artiști este Costache Caragiali, ear ramura cea mai viguroasă este incontestabil popularul scriitor dramatic I. L. Caragiale. Cunoșcînd pe cel dintîi vom înțelege și aprecia mai ușor pe acest din urmă. Eată de ce mi-am propus a reconstrui biografia lui, pentru cei ce nu o cunosc.

Născut la 29 Martie 1815¹⁾ Costache Caragiali a învățat la școala grecească și la 1833 — zice d-l Ollănescu — a fost chiar dascăl de grecește la școala de la Doamna Balassa. Intrînd în Școala filarmonică, debutează pentru întia oară la 1835 în tragedia Alzira de Voltaire. «In rola celui dintîi american a debutat unul din școlarii cei noi, d-l *Caragea*, care a dat cele mai bune nădejdi pentru tragedie. Vorba sa era sonoră, limba curată și gesturile serioase și clasice».²⁾

După disolvarea Societății filarmonice, membrii ei se împrăștie și Costache Caragiali își începe în Moldova apostolatul său pentru teatru. Activitatea lui într'adevăr poate fi numită «apostolat», căci eată cum mi-o descrie un biograf al său ale cărui prețioase mărturisiri le vom utiliza aici:

«La anul 1839³⁾ Martie 13, s'au aratat între noi un tîner român, acesta s'a îndreptat mai întîi cătră mai mulți tineri moldoveni, cerînd ajutoarele lor, spre a le forma din nou un teatru național, pentru-că deși pînă aci fusese... reprezentațiilor acelora li s'ar fi convenit mai mult numirea de cercări, apoi dela o vreme conteniră cu totul. Streinătatea, tinerețea și numele de român nu putură a închezășlui pe deplin pentru acest tînar și el rămase fără ajutor. Statornic însă în hotărîrea sa și prea mîndru decît să se întoarcă în patria sa fără ispravă, el hotări să rămîie și să sufere toate anevoirile unei adevărate sărăcii, pînă ce-i se va înfățoșa un prilej a se arăta pe scena Moldovei... visările sale, gîndurile sale, amorul său era scena; se vedeau curgînd adeseori pe față-i lacrimi cînd povestea de teatru, de izbînzile vre-unui actor, de trecutul său...⁴⁾

Autorul acestor note intime din viața lui Costache Caragiali este prietenul său Iordache Vîrnav, căruia i-a dedicat volumul său de «*scrieri*» — asupra cărora voi reveni — care l'a sprijinit călduros în toate întreprinderile artistice.

«Soarta însă îl împotrivea neconținut, — continuă Vîrnav — pare-că se pusese cu tot d'adinsul să cerce statornicia acestui tînar. Amăgit de așteptările sale perdu zădarnic șase luni din viață și tot ce avea în pungă, ast-fel în cît acest martir al teatrului ajunsese a 'mpotrivi gerul cel strașnic al cliimei noastre cu coale de hirtie în loc de camașă. L-am văzut cu

¹⁾ Această dată o fixează d-l C. Ollănescu în «*Teatrul la Romîni*». București 1898. II p. 130; alții au acceptat ziua de 13 Aprilie 1813 ca data nașterii. Conform indicațiilor din «Foaia pentru minte» No. 15 din 1844 el s'ar fi născut la 1820, lucru neverosimil. Socotînd însă după o indicațiune proprie a lui Caragiali el a trebuit să se nască la 1817.

²⁾ *Gazeta Teatrului* 1836 p. 20. In privința identității numelui Caragea cu Caragiali vezi: Velescu, *Istoria Teatrului român* în «*Revista literară*» 1897 p. 487.

³⁾ Trebuie să fie 1838.

⁴⁾ «Foaia p. minte» 1844 No. 15 [articol semnalat de d-l Bogdan Duică în studiul său inedit despre Costache Negruzzi].

ochii noștri și suntem astăzi mărturie, ear pe cît puțințele mă iertaū am îmbrățișat pe acest tînăr strein prin eresul politic, dar frate altmîntrelea cu noi, care cu sumeție sufletească refusa tot ce îi se părea de prisos»... ¹⁾

Nereușind în Iași, Costache Caragiali se hotărî a pleca în provincie și a-și forma acolo o trupă teatrală. Cu zece galbeni, împrumutați de la Virnav, el plecă la 15 Oct. 1838 la Botoșani și în scurt timp Ieșenii auziră vești bune despre isprăvile lui; «ast-fel în cît Moldovenii rușinîndu-se de-a fi covîrșiți de o provincie, începură care de care a se întrece spre ocrotirea unui teatru măi serios».

În vremea aceasta tînărul Caragiali se înturnă la Iași cu gloriola de actor talentat, își înjghebă o trupă de 12 actori ²⁾ printre cari și Ion Poni, autorul unor versuri pline de o sinceră melancolie, apoi ciți-va «școlari din clasele filosofiei de la Academie și profesori». ³⁾ De astă dată întîmpină pretudindenii sprijin călduros. «Tînărul deveni bărbat pe nesimțite și în scurt timp soliditatea caracterului său, maturitatea cugetelor sale, curagioasa sa întreprindere, îl apropiară de cele măi întăi capacități ale țării». ⁴⁾ Aceste capacități erau C. Negruzzi, Alexandri și Kogălniceanu, care peste cite-va luni, la 15 Mai 1840, aū primit de la guvern administrația teatrului și prin aceasta aū devenit amici de-aproape și sfătuitori ai lui Caragiali, pre cum și colaboratori la alcătuirea teatrului român. Raporturile între acești fruntași ai literaturii noastre rămîu pentru mult timp intime; Caragiali creiază rolul lui Iorgu de la Sadagura din piesa lui Alexandri; stabilește reputația de autori dramatici lui Alexandri și Negruzzi; iar Kogălniceanu își manifestă admirația în revista sa, precum și în prefața piesei «O repetiție Moldovenească», scrisă de Caragiali, apărută la Iași 1845.

Întăia piesă ce s'a jucat cu succes măi mare a fost *Saul* ⁵⁾ drama lui Alfieri în traducerea zelosului Aristia, — «întia tragedie ce a văzut Moldoveanul în limba națională, pe scena națională și care s'a jucat cu atita nemerire în cît a covârșit toată așteptarea publicului» — zice Vărnăv. «Albina românească» de la 21 Sept. 1839, în darea sa de seamă asupra acestei reprezentațiuni, critică traducerea cea scălciată a lui Aristia, fiind-că ar fi conținînd multe «cuvinte spurcate» dar constată că «în ce se atinge de reprezentație, ea în de obște a făcut un bun efect» și în deosebi Saul (Caragiali) a dovedit «talent tragic în poziție și gesticulațiuni». Ziarul lui Asachi de-alt-fel e cît se poate de rezervat față de meritele lui Caragiali, nu recunoaște nici truda lui de 42 de zile, cite i-aū trebuit ca să pună în scenă această piesă și nici măcar nu-l amintește cu numele. Atitudinea aceasta însă și-o schimbă în curînd. Cînd la 19 Ianuarie, 1840 se joacă *Elevul Conservatorului* prelucrată de Spătarul C. Negruzzi și *Grădinarul orb* traducere de Logof. Ioan Văcărescu, «Albina» scrie: «Nemerirea acestor piese a fost deplină. Elevul Conservatorului, jucat chiar de un tînăr, care pe lîngă un însemnat talent pentru dramatică are

¹⁾ Artiștii de astăzi n'ar face așa.

²⁾ Apud Ollănescu II p. 130, nota. Vezi și Dacia Literară 1840 p. 116

³⁾ C. Caragiali, Teatru Național în țara Românească. București 1867, ad. p. 13.

⁴⁾ Ibidem, p. 14.

⁵⁾ Drama aceasta s'a jucat măi întăi la București de către elevii școlii filarmonice, întruniți de însuși Aristia traducătorul. Ea s'a tipărit la București 1836 (de odată cu *Virginia*, o altă dramă a lui Alfieri, tradusă de Aristia). În jurul limbii și a calităților poetice a acestor traduceri, s'a încins o discuție vie între Asachi și Eliade, părțitorul lui Aristia. Vezi între altele *Curierul de ambe-sexe* Vol. II. Ed. 2-a p. 227.

ș'o nebiruită aplicare către ea, au vădit tot focul de care se simte pătruns pentru această artă...¹⁾

Și acum, pentru a arăta plastic culmea succeselor lui Caragiali dau cuvîntul iarăși biografului său contimporan, lui Iordache Vărnăv:

«Iată dar tînărul, mergînd tot ast-fel muncind în veci pentru alții, ajunge la anul 1841, unde reprezentînd în beneficiul său o piesă prelucrată de dînsul intitulată *Furiosul*²⁾ și jucînd întrînsa chiar rolul cel de căpetenie al furiosului ajunse la culmea puterilor sale, înfățișîndu-ni-se nouă privitorilor ca un adevărat artist și ca un tînăr plin de simțiminte, dîndu-ne a vedea nu lacrimi prefăcute, nu simțiminte imitate, ci lacrimi pornite de o mișcare adevătată. Simțăminte revoltate într'o inimă omeoasă, care chiar în prefacere nu voește a se măscări și nici în șagă nu poate a se preface în pătimire, ast-fel în cît publicul cunoscător cu o glăsuire între actul al 4-lea și al 5-lea îi pregătește o cunună de flori, o pungă cu 116 galbeni, un lanțușel de aur și un inel asemenea, și la sfîrșitul reprezentației, după o gratulare entusiastă, îi împodobeste fruntea cu acea cunună, urîndu-i cu toții fericită călătorie în cariera ce și-a ales. Unde tînărul aprins de-o dreaptă recunoștință, ne-avînd alt-ce le da împotriva, le-a improvisat două versuri, prin care se deda cu totul lor zîcîndu-le:

«*De-astăzi leapăd numele de cosmopolitan și în veci mă fac Moldovean!*»³⁾

Situația lui e definitiv creată. Streinul și-a găsit patrie și teren de muncă. El rămîne în Iași pînă în vara anului 1844 cîta vreme cei trei corifei literari au în mînă administrația Teatrului și nu părăsește scena decît pentru un scurt interval, la 1842, cînd se duce la București ca să înmormînteze pe tată-seu.⁴⁾ Între succesele lui mai remarcabile din timpul acesta este reprezentația comediei Iorgu de la Sadagura, «cea întîi piesă putem zice românească», jucată la 18 Ianuarie 1844. «Autorul cuconului Iorgu — scrie Vărnăv, vorbind despre această reprezentație, — pe care afară de estimul ce-i dau, îl iubesc mai mult de cît un frate, fiind-că am avut prilej al cunoaște mai de-aproape, cu toată nepilduita nemerire a piesei sale, în lipsa lui Caragiali ar fi avut nenorocirea de-a nu și-o vedea reprezentată și a nu o cunoaște, precum au mai pățit-o și alții. În vreme ce din potrivă prin strădania acestuia de 18 zile și metodică sa dicție către toți, piesa a răspuns scopului autorului și așteptării publice».

Aceasta este întîia epocă din activitatea lui Caragiali, — epoca de studii și de experiență, de trudă și de cucerire. În restimpul de cinci ani el a trebuit să cultive înaintea de toate gustul publicului pentru teatru român și avea în privința asta grea luptă, dată fiind concurența ce-i făceau trupele organizate ale actorilor streini, îndeosebi franceze și germane. El avea să-și formeze actorii sei, cu cari să se poată prezenta publicului așa fel, ca acesta să vadă posibilitatea existenței unui teatru român cu reprezentații în limba națională. Și mai avea pe urmă să se îngrijească și de repertoriul teatral, căci literatura noastră dramatică nici pe atunci nu

1) Albina Românească 1840 p. 24. și Foaia p. minte 1840 p. 75.

2) Reprezentația aceasta a avut loc la 6 Februarie 1840 (nu la 1841), ear piesa de care e vorba, Caragiali a prelucrat-o după un text de operă al lui *Donizetti*. Criticul teatral de la *Curierul Român* (1845 No. 24) o numește «dramă comică» și ne spune că este o dramatisare interesantă a Don-Chișot-iadei lui Cervantes. Vezi și Vărnăv în *Revista lit.* 1899 p. 355.

3) Conform notiței din «Curierul» ar fi zis: «Cel mai puternic lanț ce mă leagă către acest pămînt este a mea mulțămire și părăsind de astăzi titlul de Cosmopolitan, în veci mă fac moldovean». (1840, 17 Febr.)

4) Vărnăv l. c.

era potrivită și suficientă pentru producerea unei mișcări teatrale serioase. Tuturor acestor nevoi Caragiali le dă o sugestivă expresie în farsa sa «O repetiție Moldovenească saună și ear noi», pe care o lăasă leșenilor la plecarea sa de acolo ca un fel de adio, farsă în a cărei prefață Kogălniceanu cu drept cuvânt ne spune că ea «va putea sluji ca un document foarte important pentru viitorii cercetători ai începutului teatrului național». Lipsa de disciplină și de cultură a «artiștilor», calitățile personale ale lui Caragiali, îndeosebi meșteșugul lui de-a dresa pe actori; mizeriile create de către antreprenorii streini; sărăcia materială, lipsa de încredere și de patriotism, — toate acestea Caragiali le zugrăvește în farsa sa, care este o adevărată copie a frământărilor teatrale de-atunci, a grelelor începuturi.

Valoare artistică deosebită aceste începuturi probabil n'au avut multă. *Ducia literară* de la 1840 scria despre întâile reprezentațiuni ale trupei lui Caragiali: «Pieseile sunt rău alese, sfășiate și rău întocmite, ilusia scenei nu este observată; jocul actorilor, de nu al tuturor, dar desigur al celor mai mulți, este prost; decorațiunile și costumele ar trebui să fie mai frumoase și analoage cu cuprinsul pieselor». . . Și nu putea fi altcum, cînd toată mișcarea se reducea la un singur om, a cărui personalitate ori cît ar fi fost de mare, nu putea să învingă toate obstacolele.

IL. CHENDI.

GONIT...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

«Gonit de la praguri, cu goalele mîni
Să umbli flămînd în lătrare de cîni
Și gura ta cruntă să muște pămîntul.
Să afli 'ncuiate-ale schitului uși,
Din părul tău corbii să-și facă culcuș,
Și-un trăsnet despice-ți mormîntul.
Mișelele oase să te ardă pe loc.
Iar neagra cenușă rămasă de foc,
Prin lume s'o 'mprăștie vîntul!»

O fată, de mult într'o cas' a cîntat
Acestea, iar Noaptea și ceru-'norat
Ascultău ce plîngea vinovata.
Fugarul atunci eă cu biciu-l isbii
S'alerge prin lume, pe drumuri pustii,
Să-mi iaă, ticălosul, răsplata.
Uitat-am cu tîmpul, și-azi, poate, mor!
Tu iartă-mă! Dă-le tot auru-mi lor,
Ca 'n cer să mă ierte și fata!

G. ILIAȘ.

RĂSPUNSURI

D-rei V. D. Piatra-Neamțu. Mai întâi, nu sînt respectate regulile de versificare ale sonetului. Numai primul vers, al patrulea, al șaselea și al șaptelea sînt bine tăiate, ca formă. Apoi sonetul, prin faptul că e mărginit la un număr dat de versuri, în așa chip trebuie să cuprindă bucățile de suflet pe care-o torni în el, în cit, citîndu-l, să simțim c'ăi închis acolo tot ce-ăi avut de spus, — să nu mai fie nimic de adaogit, nimic de scos, vorbele să stea ca dinții în alveolele lor, iar versul din urmă trebuie să fie de-o claritate și de-o siguranță ireproșabilă și să închidă ca o bară de fier acest depozit sacru de lucruri eterne. — În genere, rimele joacă un rol însemnat în construirea unei poezii. Ele nu trebuie să cadă pe vorbe prea mult apropiate, din aceeași grupare logică sau gramaticală, ci din potrivă să asocieze noțiunii cit mai depărtate, cuvinte a căror întîlnire produce în spiritul nostru ca o scăpărare neașteptată. Dacă te mulțumești să rimezi *iubire* cu *fericire* firește c'ăi să te'nvrtești tot cam pe-aci. Unde să-ți intinzi de gîndire mai largă? Ce fior nou să mai poți scoate dintr'o împărechere așa de veche și de obicinuită? Vorbele acestea se cunosc de mult, s'au întîlnit mereu în versurile tuturor începătorilor, și nu mai au a-și spune nimic nou una alteia. — Dar ia 'ncercați, de-o pildă, a rima *iubire* cu *să'nșire*, și veți vedea ce întorsătură aleasă or să ia gîndurile D-voastră pentru a lega aceste două rime! Citiți cu luare aminte pe Eminescu. Multă vreme vor avea ce să 'nvețe de la el acei cari vor să stăpînească secretele versului românesc. — V'am spus toate astea, pentru că în sonetul D-voastră, așa aspru și nepieptănat cum e, tremură totuși un suflet de elită — o rază de speranță, pentru noi, cari ne uităm în toate părțile după un talent nou, și-l așteptăm cu atîta dor, că nu se poate să nu vie de unde-va, din vr'un colț depărtat al țării.

D-lui M. A. Loco. «Ironie» ar fi mai mult un joc de cuvinte, și nu destul de fericit. Ideea e veche, spusă și răspusă. Mai interesante sînt cele cinci strofe intitulate «Ei», — interesante prin forma lor într'adevăr frumoasă, și poate c'ar fi și prin cuprinsul lor, dacă nu ne-ar aminti prea mult pe maestrul care-a tăiat lemne pe unde culegeți D-voastră surcele. Dar o să ne mai trimeți, ț'atunci o să vorbim mai pe larg. Ori poate nici n'o mai fi nevoie să vorbim.

D-lui N. O. D. Loco. Din ce în ce mai aproape de adevăr. Nu vă lăsați a fi sedus de vorbe sonore și fără 'nțeles, ca «*Senine virfuri* adormite», «*În visul apelor pâlite*» «*Duioase voci trandăfirii*» și alte năsdrăvăni de acestea. Bucata «*Lord Byron*» e ceva mai bunșoară, mai omenească. Recitiți-vă, și întrebați-vă la fie-care vers: Ce-am vrut eu să spun aci? Gîndiți-vă apoi și la un cititor mai sever, presupuneți că e lingă D-voastră, și vă ia din scurt...

D-lui Al. Vasiliu, inv. Tătăruș-Suceava. Am cetit cu plăcere colecția d-tale de versuri populare și o găsesc foarte prețioasă. Deși conține un număr mic de lucruri necunoscute, cîștigă în importanță prin variantele cele interesante (mai ales baladele), cari vor înlesni foarte mult viitoarele studii folclorice comparative. Observînd strict principiul dialectal în fixarea limbii populare, ai dovedit că ți-ai dat bine sama de rostul unei asemenea colecții. Rămîne ca să faci o grupare mai exactă a materialului, apoi la sfîrșit, să întocmești cu îngrijire un glosar al cuvintelor provinciale, — și să-ți publici lucrarea cit mai curînd. Sper că se vor găsi editori pentru o publicațiune așa de necesară. După apariție mai mult—*Ch.*

D-lui D. F. în B. Atîrnă de ce urmăriți. Dintre publicațiile periodice vă recomandăm «*Convorbiri Literare*». Apare odată pe lună, sub direcția D-lui I. Bogdan.

D-lui B. C. Loco. Sînt frimituri de aur în pumnul de nisip pe care ni-l trimiteți. Dar cine să le aleagă? De sigur, tot D-voastră. «*Cioara de pe spinarea bolului*» e o bucățică de toată dragălașenia. Ce păcat că nu-î într'un cadru mai îngrijit, mai la înălțimea acestei note prețioase!

D-lui N. T. Iași. Dar nici vorba că trebuie să mergeți înainte. Citiți destul de bine în cartea vieții, și, ceea ce e mai interesant, citiți și printre rînduri. O cercere mai îngrijită a lucrurilor pe cari le vedeți, o espunere mai strînsă, mai sobră și mai sugestivă, și opera de artă, limpede, sigură și durabilă, va veni. S'o așteptăm.

RED.